

מראי מקומות - ראש השנה

יג.

לארץ כבשוה. והריטב"א תירץ, שמצוה להביא מן הקמה, ולא מן התלוש כבר. ובחידושי הר"ן תירץ, שמצוה להביא העומר מיהודה, ולא מסתבר שהעומר הראשון שקרב לא נעשה כמצותו. והמאירי תירץ שמצוה להביאו רך ומלא, ומה שהיה עמהם כבר נתייבש. ומדברי כל הראשונים הללו מבואר שעומר הבא מעבר הירדן כשהו זהו כשיטת רש"י בסנהדרין (יא: ד"ה על שתיים מהן). אכן דעת הר"ן בנדדים (כב: ד"ה ההוא שעתא) שעבר הירדן לא נתקדש להבאת העומר ולמקצת קדושות.

ו. מהיכן הקריבוהו

הקשה המנחת חינוך (ש"ב, ב' ד"ה והנה קשה לי), מדוע לא הקשו שקודם שנכנסו ישראל לארץ לא היה לארץ ישראל דין ארץ ישראל, שרק על ידי כיבוש יהושע נתקדשה הארץ לכל הדיינים הנוהגים בארץ ישראל. ואם כן, היה לגמרא להקשות, כיצד הביאו עומר, והרי בשעה שהביאה שליש היה דינה כחוץ לארץ. וכתב שהגמרא רצתה להקשות גם לרבי יוסי בר יהודה הסובר במנחות (פד:) שעומר בא מחוץ לארץ [ולפי זה נדחית הראיה מדברי הראשונים הנ"ל שהקשו מדוע לא הבאו מעבר הירדן, שאף אם אין לזה קודשת ארץ ישראל יכלו להביא משם לדעת רבי יוסי בר יהודה].

ז. ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול

הקשה הב"ח (י"ד רצ"ג א' ד"ה ועוד יש להביא), מדוע לא אמרה הגמרא שכיון שאכלו ממחרת הפסח, על כרחך הקריבו העומר. והוכיח מזה, שעתה סברה הגמרא שחדש ביד גוי אין איסור לאוכלו. ולכך הוצרכה הגמרא לדייק כך, ממחרת הפסח אכול, מה אכלו, משל ישראל, שהרי רק ממחרת הפסח אכלו, אבל מעיקרא לא אכלו, ומזה ראייה שהביאו העומר. והט"ז והש"ך (שם) דחו ראייתו ופירשו, שמעצם מה שאכלו ממחרת הפסח אין ראייה, לפי שיתכן שמשל אשתקד אכלו, ולכך הוצרכה הגמרא להוכיח ממה שקודם לא אכלו.

עוד כתבו הט"ז והש"ך להוכיח מסוגייתנו שיש איסור חדש בשל גוים, שאם נאמר שאין איסור בשל גוים מדוע לא הוכיחה הגמרא שהביאו שליש מכך שלא אכלו מעיקרא, ומבואר שהיה להם משל ישראל שהיה אסור באכילה, ומזה נלמד שהביאו שליש ביד ישראל, ולכך לא היו יכולים לאוכלו. ומכך שלא הוכיחה כן הגמרא, מוכח שיתכן שהיה של גוים, ואף על פי כן לא אכלוהו משום שגם בשל גוים יש איסור חדש. ועיין בחידושי רעק"א כאן במה שדחה ראייתם.

ח. מעיקרא לא אכול

הקשה הטורי אבן, מדוע לא אכלו, הלא בשבע שנים שכבשו הותר להם גם דבר טמא, וכתב, ששמא לא הותר להם אלא דבר שאי אפשר להיות מותר באופן אחר, אבל דבר ששייך להתייבש באופן אחר לא הותר להם.

ט. אל תקרי לשלש אלא לשליש

הקשו התוספות, שאם אין דורשים 'בצאת השנה' לענין שליש, חוזרת קושיית הגמרא על 'במועד שנת השמטה' למקומה, שמא לא נכנסה כלל ואמרה תורה תלך ותשמט. ותירצו, שתנא זה חולק על הדרשא לעיל. וביאר הטורי אבן, שלפי זה הפסוק של 'במועד שנת השמטה' בא ללמד על דיני שביעית, שהיינו סבורים שרק בדיני מעשרות הולכים אחר שליש, והפסוק של במועד שנת השמטה לימדנו שאף לענין שביעית הולכים אחר שליש.

א. וקא קרי לה בצאת השנה

והיינו שהוא משנה היוצאת. וקשה, שאם כן מדוע צריך כלל את הפסוק 'במועד שנת השמטה'. והתוספות כתבו שאין די בפסוק זה של בצאת השנה לבדו, אבל לא פירשו הטעם. והתוספות הרא"ש ביאר, ש'בצאת השנה' אינה דרשה גמורה, אלא שבא ללמד על הפסוק של 'במועד שנת השמטה' שלא נאמר תשמט ותלך עד חג הסוכות.

והטורי אבן כתב, שיש לומר שהפסוק של 'בצאת השנה' נאמר לענין מעשרות, שגם בדין וזיתים הולכים אחר שליש כענבים, אבל לענין שמיטה יש לומר שהולכים אחר חנטה, ובא הפסוק של 'שנת השמטה' שלענין מעשר דינא אחר שליש, וקים להו לחז"ל שמה שנקצר בסוכות גדל שליש קודם ראש השנה, ולכך מסתבר שזו כוונת הפסוק גם בשמיטה. והערוך לנר ביאר שדברי התוס' הם המשך של דברי התוס' הקודמים, שכתבו שפשטות הפסוק היא חג הבא בזמן אסיפה, וכוונת התוס' כאן היא שהטעם שמוציאים הפסוק מפשוטו הוא משום שיש את הפסוק של 'שנת השמטה'.

ב. וקים להו לרבנן בין שליש לפחות משליש

פירש בחידושי הר"ן, שאף שודאי אפשר לכוין על ידי משקל, זהו דוקא בתלוש, אבל במחובר תמחה הגמרא, כיצד אפשר לכוין שכל תבואה הנקצרת בחג ידוע שהביאה שליש לפני ראש השנה.

ג. כל מדות חכמים כן הוא

רש"י בכתובות (קז:) פירש 'העמידוהו יתד ולא תמוט'. ומשמע שהוא בגדר לא פלוג. וכן משמע מדברי הריטב"א כאן, שפירש שאי אפשר לדקדק בשיעורם על השיעור הצריך ממש לא פחות ולא יותר, ואם באנו לדקדק כן אי אפשר לתת שום שיעור ידוע לשום דבר, כי בכל שיעור יוכל האדם יכולת לומר ששינוי משהו לא יעלה ולא יוריד.

ובקונטרס דברי סופרים (סי' ו') תמה כיצד יתכן לומר שקביעת השיעורים הם רק מדרבנן בגדר לא פלוג, שלפי זה נמצא שקטן הטובל בפחות מארבעים סאה יהא טהור מן התורה, והניח בצ"ע מאד. והוא פירש בכוונת הגמרא שכך קיבלו מסיני ועל כן אין לפקפק בכך. ורבנו חננאל כתב, 'אלמא קים להו בהני כולהו', שמשמע שהטעם שכל מדות חכמים כך הוא, הוא משום שבאמת קים להו לחכמים כל השיעורים.

ד. כל מדות חכמים כן הוא

הקשה הפורת יוסף, שהרי שיעורים הם הלכה למשה מסיני, ומה שייך לומר שכל מדות חכמים כן הוא. וכתב שיתכן שמה שאמרו שיעורים הלכה למשה מסיני, היינו לענין עונשין, אבל לענין טומאה לא.

והמהר"ץ חיות (יומא פ.) כתב, שבהלכה למשה מסיני נאמר רק שיש לשער בשיעורים אלו, עדשה, זית, ביצה וכו', אבל לא נתפרש בכל שיעור לענין איזו הלכה הוא אמור, וזה נמסר לחכמים לשייך כל שיעור להלכתו.

ובמרומי שדה (יומא פ.) נקט שכלל זה ששיעורין הלכה למשה מסיני הוא תלוי במחלוקת אמוראים, עיין שם.

ה. מהיכן הקריבוהו

הקשה התוספות רי"ז, מדוע לא אמרו שהביאוהו עמם מארץ סיחון ועוג, שכבר נכבשה על ידי בני גד וראובן. ותירץ, שהלואי הספיקו כל השעורין שבשדות להאכיל את בהמותיהן, שהרי סמוך לכניסתן